

FRIEDRICH ENGELS

KARL MARXIN
»KANSANTALOUSTIETEEN ARVOSTELUA»

ENSIMMÄINEN VIHKO, BERLIINI, FRANZ DUNCKER, 1859²⁶⁰

I

Kaikilla tieteen aloilla ovat saksalaiset jo aikoja sitten osoittaneet tasavertaisuutensa, useimmilla aloilla etevämmyytensäkin muihin sivistyskansoihin verraten. Vain yhden tieteen suurmiesten joukossa ei ole ainoatakaan saksalaista nimeä: kansantaloustieteen. Syy tähän on päivänselvä. Kansantaloustiede on nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan teoreettista erittelyä ja siksi se edellyttää kehittyneitä porvarillisia oloja, oloja, joita Saksassa uskonpuhdistus- ja talonpoikaissotien²⁶⁰ ja erikoisesti kolmikymmenvuotisen sodan²⁶¹ jälkeen ei vuosisatoihin voinut syntyä. Hollannin eroaminen valtakunnasta²⁶² työnsi Saksan syrjään maailmankaupasta ja supisti alun pitäen sen teollisen kehityksen aivan mitättömäksi; ja samaan aikaan kun saksalaiset toipuivat niin vaivalloisesti ja hitaasti kansalaissotien hävityksistä, kun he kuluttivat kaiken kansalaistarmonsa, mikä ei koskaan ole ollut kovin suuri, hedelmättömään taisteluun niitä tullirajoja ja järjestömiä kauppasäännöksiä vastaan, joihin jokainen pikku tusinaruhtinas ja jokainen vapaaherra alisti alamaistensa teollisuuden, samaan aikaan kun valtakunnan kaupungit menehtyivät ammattikuntakamaan ja ylimyksellisyyteen — samaan aikaan Hollanti, Englanti ja Ranska valtasivat ensimmäiset paikat maailmankaupassa, perustivat siirtomaan toisensa jälkeen ja kehittivät manufaktuuriteollisuuden korkeimpaan kukoistukseensa, kunnes vihdoin Englanti höyryn voimalla, mikä nosti ensi kerran kunniaan sen hiili- ja rautaesiintymät, astui nykyaikaisen porvarillisen kehityksen johon. Mutta niin kauan kuin oli taisteltava niitä naurettavan vanhanaikaisia keskiajan jäänteitä vastaan, jotka vuoteen 1830 asti kahlehtivat Saksan aineellista porvarillista kehitystä, niin kauan ei ollut mahdollista saksalainen kansantaloustiede. Vasta Tulliliiton¹⁸⁴ perustamisen avulla saksalaiset pääsivät sellaiseen asemaan, jossa he saattoivat ylipäänsä edes *ymmärtää* kansantaloustiedettä. Tästä lähtien alkoi tosiaankin englantilaisen ja ranskalaisen kansantaloustie-

teen maahantuonti Saksan porvariston hyväksi. Pian tiede- ja virkamieskunta omaksui maahantuodut ainekset ja muokkasi niitä tavalla, joka ei ollut kovinkaan imarteleva »saksalaiselle hengelle». Kynäilevien keinottelijoiden, kauppiaiden, koulumestarien ja byrokraattien sekalaisessa sakissa syntyi sitten saksalainen taloustieteellinen kirjallisuus, joka mauttomuutensa, pintapuolisuutensa, ajatus-tyhjiytensä, monisanaisuutensa ja plagiointinsa puolesta oli verrattavissa vain saksalaiseen romaaniin. Käytännöllisiä tarkoituseriä omaavien miesten keskuudessa perustettiin ensiksi teollisuudenharjoittajain suojatullikoulukunta, jonka auktoriteetin, Listin, teokset ovat vielä nytkin parasta, mitä saksalainen porvarillinen taloustieteellinen kirjallisuus on saanut aikaan, joskin kaikki hänen maineikkaat teoksensa on kopioitu ranskalaiselta Ferrier'ltä, kontinentaalijärjestelmän¹⁵ teoreettiselta perustajalta. Tätä suuntaa vastaan syntyi 1840-luvulla vapaakaupan koulukunta Itämeren maakuntien kauppiaiden keskuudessa, jotka lapsellisessa, mutta itsekäässä uskossaan toistelivat Englannin freetraderien¹⁴⁷ todisteluja. Lopuksi oli koulumestareina ja virastomiehinä, joiden huostassa oli aineen teoreettisen puolen käsittely, herra Raun tapaisia kuivettuneita, arvostelukyvyttömiä tosiasioiden keräilijöitä, herra Steinin tapaisia viisastelevia spekulatiivisia filosofejia, jotka käänsivät ulkolaiset väittämät heiltä sulattamattomaksi jääneelle Hegelin kielelle, tai herra Riehl in tapaisia kaunokirjailevia näpertelijöitä »sivistyshistorian» alalla. Se mitä tuosta loppujen lopuksi syntyi oli kameralistiikkaa²⁶³, eklektis-talouso pillisella kastikkeella valeltua puuroa kaikenlaisista sivuseikoista, joiden tunteminen on hyödyllistä jollekin hallitusviraston esittelijäksi pyrkivälle valtiontutkinnossa.

Silloin kun Saksan porvaristo, koulumestarit ja virkamiehistö näkivät yhä vaivaa oppiakseen ulkoa englantilais-ranskalaisen taloustieteen ensimmäiset alkeet kuin koskemattomat dogmit ja päätäkseen niistä jossain määrin perille, astui esiin Saksan proletaarinen puolue. Sen teorian alkuna oli poliittisen taloustieteen tutkiminen, ja sen esiin astumisen hetki on myös tieteellisen, itsenäisen *saksalaisen taloustieteen* synnyinhetki. Tämä saksalainen taloustiede nojautuu itse asiassa *materialistiseen historiankäsitelykseen*, jonka pääpiirteet on lyhyesti esitetty kysymyksessä olevan teoksen esipuheessa.* Tämä esipuhe on pääosaltaan jo julkaistu »Das Volk»²⁶⁴ lehdessä, jonka vuoksi viittaammekin nyt siihen. Ei yksin taloustieteelle, vaan kaikille historiatieteille (ja kaikki tieteet, jotka eivät ole luonnontieteitä, ovat historiatieteitä) oli niitä kumouksellistavana löytönä väite, »että yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämänprosessin määrää ylipäänsä aineellisen elämän tuotantotapa»; että kaikki yhteiskunnalliset ja valtiolliset suhteet, kaikki uskonnolliset ja oikeudelliset järjestelmät, kaikki teoreettiset katsomukset, joita historiasa esiintyy, voidaan käsittää vain silloin, kun on käsitetty kulloinkin

* Ks. tätä osaa, ss. 444—447. *Toim.*

vallitsevan aikakauden vastaavat aineelliset elämänehdot ja kun edelliset johdetaan näistä aineellisista ehdoista. »Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa.» Tämä väittämä on niin yksinkertainen, että sen pitäisi olla itsestään ymmärrettävä jokaiselle, joka ei ole auttamattomasti juuttunut idealistiseen huiputukseen. Paitisi teoriaan myös käytäntöön nähden tällä seikalla on mitä vallankumouksellisimmat seuraukset: »Yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat kehityksensä tietyllä asteella ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat siihen asti kehittyneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista nämä suhteet muuttuvat niiden kahleiksi. Silloin alkaa *yhteiskunnallisen vallankumouksen* aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa mullistuu joko hitaammin tai nopeammin koko suunnaton päällysrakenne... Porvarilliset tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen tuotantoprosessin viimeinen antagonistinen muoto, antagonistinen ei yksilöllisen antagonismin, vaan yksilöjen yhteiskunnallisista elinehdoista johtuvan antagonismin mielessä, mutta porvarillisen yhteiskunnan helmassa kehittyvät tuotantovoimat luovat samalla aineelliset edellytykset tämän antagonismin ratkaisemista varten.»* Näköala valtavasta, kaikkien aikojen valtavimmasta vallankumouksesta avautuu siis heti eteemme, mikäli kehitämme pitemmälle materialistista teesiämme ja sovellamme sitä nykyaikaan.

Väite, että ihmisten tajunnan määrää heidän yhteiskunnallinen olemisensa eikä päinvastoin, tuntuu yksinkertaiselta; sitä lähemmin tarkasteltaessa ilmenee kuitenkin heti, että jo ensimmäisiltä johtopäätöksiltään se on kuolettava isku kaikelle, kaikkein peitetyimmällekin idealismille. Se kieltää kaikki perinnäiset ja totunaiset historiaa koskevat katsomukset. Koko perinnäinen poliittinen ajattelutapa romahtaa; isänmaallinen jalomielisyys nousee kuohuksissaan vastustamaan tuollaista kunnotonta katsomusta. Siksi on väistämätöntä, että uutta käsityskantaa eivät vastusta ainoastaan porvariston edustajat, vaan myös valtaosa ranskalaisista sosialisteista, jotka tahtovat mullistaa maailman taikasanoina: *liberté, égalité, fraternité***.

Mutta erikoisen suurta kiukkua tämä teoria herätti saksalaisissa vulgaarin demokraattisissa kielenpieksäjissä. He yrittivät silti innokkaasti käyttää hyväkseen uusia aatteita plagioimalla niitä ja osoittaen tällöin kuitenkin harvinaista ymmärtämättömyyttä.

Materialistisen käsityskannan kehittämisen edes yhden ainoan historiallisen esimerkin pohjalla oli tieteellinen tehtävä, joka vaati vuosikausia rauhallista tutkimustyötä, sillä on päivänselvää, että tässä ei päästä mihinkään pelkillä korulauseilla, että vain suuri joukko arvostellen valittua, täysin omaksuttua historiallista aineistoa voi

* Ks. tätä osaa, ss. 445—447. *Toim.*

** — vapaus. tasa-arvoisuus, veljeys. *Toim.*

tehdä mahdolliseksi tällaisen tehtävän ratkaisemisen. Helmikuun valankumous sinkosi puolueemme poliittiselle näyttämölle ja poisti siltä siten mahdollisuuden tavoitella puhtaasti tieteellisiä tarkoituksia. Siitä huolimatta tämä peruskatsomus on punaisena lankana puolueen kaikissa kirjallisissa tuotteissa. Kaikissa niissä on kussakin yksityistapauksessa todistettu, miten liikehtiminen sai joka kerta alkunsa suoranaisista aineellisista yllykkeistä eikä niitä myötäilevistä korulauseista, kuinka sitä vastoin valtiolliset ja oikeudelliset korulauseet johtuivat aineellisista yllykkeistä aivan samoin kuin poliittinen liikehtiminen ja sen tulokset.

Kun vuosien 1848—1849 vallankumouksen tappion jälkeen koitti ajankohta, jolloin kävi yhä mahdottomammaksi vaikuttaa Saksaan ulkomailta käsin, puolueemme jätti ainoan toimintamahdollisuuksien kentän, maanpakolaiskinastelujen kentän, vulgaarien demokraattien haltuun. Sillä aikaa kun nämä jupakoivat sydämensä halusta, olivat tänään tukkanuottasilla veljeilläkseen huomenna ja pestäkseen ylihuomenna taas likaisen pyykkinsä koko maailman nähden, sillä aikaa kun nämä kulkivat halki koko Amerikan kerjäämässä aiheuttaakseen heti sen jälkeen uuden häväistysjutun parin saamansa taaleirin jakamisesta — puolueemme oli iloinen saadessaan taas hiukan rauhaa tutkimustyötä varten. Puolueellamme oli se suuri etu, että sillä oli teoreettisena perustana uusi tieteellinen maailmankatsomus, jonka kehittäminen antoi sille kylliksi työtä; jo tästäkään syystä se ei koskaan voinut vajota niin syvälle kuin maanpakolaisuuden »suurmiehet».

Näiden tutkimusten ensimmäinen hedelmä on käsillä oleva kirja.

II

Sellaisessa kuin käsillä olevassa teoksessa ei voi olla puhuttakaan pelkästä taloustieteen yksityisten väittämien katkonaisesta arvostelemisesta, tuon tai tämän taloustieteellisen riitakysymyksen erillisestä käsittelystä, vaan teos on suunniteltu jo alunperin taloustieteiden koko sikermän järjestelmälliseksi kokonaiskäsittelyksi, porvarillisen tuotannon ja porvarillisen vaihdon lakien yhtenäiseksi selvittelyksi. Koska taas taloustieteilijät ovat ainoastaan näiden lakien tulkitsoijia ja puolustajia, niin tämä selvittely on samalla koko taloustieteellisen kirjallisuuden arvostelua.

Tuskinpa Hegelin kuolemasta saakka on tehty ainoatakaan yritystä kehittää jotain tiedettä sen omassa, sisäisessä yhteydessä. Virallinen hegeliläinen koulukunta oli omaksunut mestarin dialektiikasta vain taidon käytellä yksinkertaisimpia menetelmiä, joita se sovelsi aina ja joka paikkaan ja usein jopa naurettavan kömpelösti. Tuolle koulukunnalle Hegelin koko jäämistö oli pelkkä kaava, jonka avulla konstruointiin kokoon jokainen teema, sekä luettelo sanoja ja sanakäänteitä, joilla ei ollut muuta tarkoitusta kuin se, että niitä käytettiin aina siellä, missä puuttui ajatuksia ja positiivista tietout-

ta. Näin tultiin siihen että, kuten muuan Bonnin yliopiston professori sanoi, nämä hegeliläiset eivät ymmärtäneet mistään mitään, mutta saattoivat kirjoittaa kaikesta. Niin asia tietenkin olikin. Omahyväisyydestään huolimatta nämä herrat tunsivat kuitenkin heikkoutensa niin hyvin, että he pysyttelivät mahdollisimman kaukana suurista tehtävistä; vanha rutiinitiede säilytti asemansa sen ansiosta, että se oli etevämpi positiivisessa tietämisessä; ja vasta kun Feuerbach oli epuuttanut pelkkään mietiskelyyn perustuvan ymmärryksen, tuli hegeliläisyydestä vähitellen loppu, ja näytti kuin tieteessä olisi uudestaan alkanut vanhan metafysiikan ja sen muuttumattomien kategorioiden valtakausi.

Siihen oli luonnolliset syynsä. Hegelin diadokien²⁶⁵ valtakomentoa, mikä oli huipistunut pelkiksi korulauseiksi, seurasi luonnollisesti ajanjakso, jona tieteen positiivinen sisältö taas voitti muodollisen puolen. Tänä kautena Saksa antautui aivan erikoisella tarmolla tutkimaan luonnontieteitä, mikä vastasi vuoden 1848 jälkeistä valtavaa porvarillista kehitystä; ja kun nämä tieteet, joiden alalla spekulatiivinen suunta ei koskaan ollut saanut mitään huomattavaa merkitystä, tulivat muotiin, niin myös vanha metafyyinen ajattelutapa aina äärimmäistä wolffilaista latteutta myöten levisi uudelleen. Hegel joutui unohduksiin, ja kehittyi uusi luonnontieteellinen materialismi, joka teoreettisesti ei juuri lainkaan eroa 18. vuosisadan materialismista ja on siitä edellä pääasiassa vain rikkaamman luonnontieteellisen, erittäinkin kemian ja fysiologiaa koskevan aineiston kannalta. Havaitsemme, että Kantia edeltäneen ajan ahdasmielinen porporvarillinen ajattelutapa uusiintuu äärimmäiseksi latteudeksi kehiteltynä Büchnerin ja Vogtin ajattelutavassa, ja jopa Moleschottkin, joka vannoo Feuerbachin nimeen, sekoaa yhtämittaa hyvin lystikkäällä tavalla mitä yksinkertaisimmissa yleiskäsitteissä. Porvarillisen arkisen ymmärryksen kömpelö työhevonon pysähtyy luonnollisesti neuvottomana sen kaivannon eteen, joka erottaa olemuksen ilmiöstä, syyn seurauksesta. Mutta jos kerran lähdetään ajokoirametsästyksen abstraktisen ajattelun perin vaikealle murtomaalle, niin silloinpa ei pidäkään istua työhevosen selkään.

Oli siis ratkaistava toinen kysymys, jolla ei ollut mitään tekemistä kansantaloustieteen kanssa sinänsä. Mikä menetelmä oli valittava? Toisaalta oli olemassa Hegelin dialektiikka siinä aivan abstraktisessa, »spekulatiivisessa» muodossaan, mihin Hegel sen oli jättänyt; toisaalta oli olemassa tavallinen, uudelleen muotiin tullut, oleellisesti wolffilais-metafyyinen menetelmä, minkä mukaan myös porvarilliset taloustieteilijät olivat kirjoitelleet paksuja, sekavia kirjojaan. Kant ja erittäinkin Hegel olivat nujertaneet teoreettisesti tämän viimeksi mainitun menetelmän niin perinpohjin, että vain piintyneisyys ja toisen yksinkertaisen menetelmän puuttuminen tekivät mahdolliseksi sen jatkuvan olemassaolon käytännössä. Toisaalta Hegelin menetelmä oli *kyseisessä* muodossaan ehdottomasti käyttökelpoton. Se oli olemukseltaan idealistinen, mutta nyt oli kehitettävä maailman-

katsomus, joka oli materialistisempi kuin kaikki aikaisemmat katsomukset. Hegelin menetelmän lähtökohtana oli puhdas ajattelu, mutta nyt oli lähdettävä mitä itsepintaisimmista tosiasioista. Menetelmä, joka Hegelin oman tunnustuksensa mukaan »joutui ei-mistäään kulkemaan ei-minkään kautta ei-mihinkään»²⁶⁶, ei siinä muodossaan ollut suinkaan sopiva tähän. Siitä huolimatta se oli kaikesta silloisesta loogisesta aineistosta ainoa osa, mikä ainakin voitiin ottaa lähtökohdaksi. Sitä ei oltu arvosteltu eikä voitettu; kukaan suuren dialektikon vastustajista ei ollut kyennyt ampumaan aukkoa tämän menetelmän ylvääseen rakennelmaan; se oli joutunut unohduksiin siksi, että hegeliläinen koulukunta ei ollut osannut käyttää sitä mihinkään. Hegelin menetelmään oli siis ennen kaikkea kohdistettava perinpohjainen arvostelu.

Hegelin ajattelutavan paremmuutena kaikkien muiden filosofien ajattelutapaan verraten oli se tavaton historian tunto, johon se perustui. Niin abstraktinen ja idealistinen kuin muoto olikin, hänen ajatustensa kehitys kulki kuitenkin aina rinnan maailmanhistorian kehityksen kanssa, ja viimeksi mainitun piti oikeastaan olla vain ensiksi mainitun todisteena. Vaikka oikea suhde käännettiin siten ylösalaisin ja asetettiin pääläelleen, niin kuitenkin kaikkialle filosofiaan tuli todellista sisältöä — sitäkin suuremmalla syyllä, kun Hegel erosi oppilaistaan siinä, ettei hän pitänyt tietämättömyyttä hyveenä kuten he, vaan oli kaikkien aikojen oppineimpia miehiä. Hän oli ensimmäinen, joka koetti osoittaa historian kehityksen, sisäisen yhteyden, ja niin kummalliselta kuin moni seikka hänen historianfilosofiassaan meistä nyt tuntuneekin, ansaitsee hänen peruskatsomuksensa suurenmoisuus vielä tänäkin päivänä ihailua, jos häntä verrataan hänen edeltäjiinsä tai varsinkin niihin, jotka hänen jälkeensä ovat uskaltaneet yleistäviin historiaa koskeviin mietelmiin. »Fenomenologiasa», »Estetiikassa», »Filosofian historiassa», kaikkialla on läpikäynnä tämä suurenmoinen historiankäsitys ja kaikkialla aihetta käsitellään historiallisesti, määrätystä, vaikkakin abstraktisen nurinkurissa yhteydessä historian kanssa.

Tämä käänteentekevä historiankäsitys oli uuden materialistisen katsomuksen suoranaisena teoreettisena edellytyksenä, ja jo tästä syystä tarjoutui lähtökohta myös loogiselle menetelmälle. Kun tämä unohduksiin joutunut dialektiikka jo »puhtaan ajattelun» kannalta lähtien oli johtanut tuollaisiin tuloksiin, kun se lisäksi aivan kuin leikiten oli suoritunut koko entisestä logiikasta ja metafysiikasta, niin sen täytyi joka tapauksessa sisältää jotain enemmän kuin viisastelua ja hiuksenhalkomista. Mutta tämän menetelmän arvosteleminen, mihin koko virallinen filosofia oli pelännyt ja vielä nytkin pelkää ryhtyä, ei ollut mikään pikku juttu.

Marx oli ja on ainoa, joka saattoi ottaa tehtäväkseen tuoda Hegelin logiikasta esille sen ytimen, mikä sisältää Hegelin todelliset löydöt tällä alalla, ja ennastaa idealistisesta kuoresta vapautetun dialektisen metodin jälleen siihen yksinkertaiseen asuun, jossa siitä tulee

ainoa oikea ajatuksen kehittelyn muoto. Sen menetelmän luomista ja kehittämistä, johon Marx pohjaa kansantaloustieteen arvostelussaan, pidämme tuloksena, joka merkitykseltään tuskin jää jälkeen itsestään materialistisesta maailmankatsomuksesta.

Taloustieteen arvostelu voitiin jopa saavutetun metodinkin mukaan suorittaa yhä kahdella eri tavalla: historiallisesti tai loogisesti. Koska historiassa samoin kuin sen kirjallisessa heijastuksessa kehitys käy suurin piirtein yksinkertaisimmista suhteista monimutkaisempia suhteita kohti, niin kansantaloustieteen kirjallishistoriallinen kehitys antoi luonnollisen johtolangan, jota arvostelu saattoi seurata, ja talousopilliset kategoriat olisivat tällöin suurin piirtein astuneet esiin samassa järjestyksessä kuin niitä loogisestikin kehiteltäessä. Tällä muodolla on näennäisesti etua suuremmasta selvyydestä — seuraantaan tällöin *todellista* kehitystä — mutta itse asiassa se olisi näin korkeintaan helpotajuisempi. Historia kulkee usein hyppäyksittäin ja mutkitellen, ja mikäli sitä olisi pakko seurata kaikkialla, niin jouduttaisiin paitsi ottamaan huomioon paljon vähempiarvoista aineistoa myös katkaisemaan usein ajatuksenkulku; lisäksi kansantaloustieteen historiaa ei voitaisi kirjoittaa ilman porvarillisen yhteiskunnan historiaa, ja työ muodostuisi täten loputtomaksi, koska täydellisesti puuttuu valmistelutyö. Vain looginen käsittelytapa olisi siis tässä paikallaan. Mutta se ei itse asiassa ole mitään muuta kuin historiallisesta muodosta ja häiritsevistä satunnaisuuksista vapautettu historiallinen menetelmä. Ajatuksen kehittelyn täytyy alkaa siitä, mistä tämä historiaakin alkaa, ja tämän kehittelyn jatkuva eteneminen ei ole mitään muuta kuin historiallisen prosessin kuvastumista abstraktisessa ja teoreettisesti johdonmukaisessa muodossa; oikaisua kuvastumista, mutta tuo oikaiseminen on suoritettu niiden lakien mukaan, jotka todellinen historiallinen prosessi itse antaa, jota paitsi jokaista momenttia voidaan tällöin tarkastella siinä kehityspisteessä, jossa se on saavuttanut täyden kypsyytensä, klassisuutensa.

Tätä menetelmää noudattaen otamme lähtökohdaksi ensimmäisen ja yksinkertaisimman suhteen, mikä historiallisesti, todellisesti on edessämme, tässä tapauksessa siis ensimmäiseksi tapaamamme taloudellisen suhteen. Tämän suhteen me erittelemme. Jo se, että se on *suhde*, merkitsee, että sillä on kaksi puolta, jotka *ovat suhteessa toisiinsa*. Kumpaakin näistä puolista tarkastelemme erikseen; siitä käy ilmi niiden keskinäisen suhtautumisen laatu, niiden vuorovaikutus. Tällöin ilmenee ristiriitoja, jotka vaativat ratkaisua. Koska emme tässä kuitenkaan tarkastele abstraktia ajatusprosessia, joka tapahtuu vain meidän päässämme, vaan todellista prosessia, mikä todella on tapahtunut jonakin aikana tai vielä tapahtuu, niin nämä ristiriidatkin ovat kehittyneet käytännössä ja todennäköisesti löytäneet ratkaisunsa. Seuratessamme tätä ratkaisutapaa havaitsemme, että ratkaisu on tapahtunut siten, että on luotu uusi suhde, jonka kahta toisilleen vastakkaista puolta meidän on nyt kehiteltävä jne.

Kansantaloustiede aloittaa *tavarasta*, siitä hetkestä, jolloin joko

yksilöt tai alkuperäiset yhteisöt vaihtavat tuotteita toisiinsa. Tuote, joka joutuu vaihtoon, on tavaraa. Mutta se on tavaraa vain siksi, että tähän *olioon*, tähän tuotteeseen, liittyy kahden henkilön tai yhteisön välinen *suhde*, tuottajan ja kuluttajan välinen suhde, sillä nämä eivät tässä enää esiinny samassa persoonassa. Tässä on meillä heti esimerkki omituisesta ilmiöstä, joka on läpikäyvästä koko taloustieteessä ja on aiheuttanut porvarillisten taloustieteilijöiden päässä hurjan sekamelskan: taloustiede ei käsittele olioita, vaan henkilöiden ja viime kädessä luokkien välisiä suhteita, mutta nämä suhteet ovat aina *yhteydessä olioihin ja ilmenevät olioina*. Marx ensimmäisenä toi ilmi tämän yhteyden, mistä kylläkin yksityisissä tapauksissa tällä tai tuolla taloustieteilijällä oli hämärä aavistus, koko taloustieteelle merkityksellisenä seikkana, ja hän teki siten vaikeimmatkin kysymykset niin selviksi ja yksinkertaisiksi, että jopa porvarilliset taloustieteilijätkin saattavat ne nyt käsittää.

Jos tarkastelemme tavaraa sen eri puolilta, nimittäin tavaraa täydellisesti kehittyneenä, eikä vasta vaivalloisesti kehittyvänä, jollaista se on kahden alkukantaisen yhteisön välisessä luonnonvaraisessa vaihtokaupassa, niin se esiintyy meille kahdesta — käyttöarvon ja vaihtoarvon — näkökulmasta, ja tällöin astumme heti talousopillisten väittelyjen alueelle. Ken haluaa saada kouraantuntuvan esimerkin siitä, että saksalainen dialektinen menetelmä on nykyisellä kehitystasellaan ainakin yhtä paljon parempi vanhaa, latteata kannunvalantamaista metafysisistä menetelmää, kuin rautatiet ovat keskiajan kulkuvälineitä parempia, hän lukekoon Adam Smithin tai jonkun muun kuuluisan virallisen taloustieteilijän teoksista, millaista vaivaa vaihtoarvo ja käyttöarvo näille herroille ovat tuottaneet, kuinka vaikeata heidän on kunnolla erottaa niitä toisistaan ja käsittää kumpikin ominaisessa erikoisuudessaan — ja verratkoon siihen Marxin selvää, yksinkertaista asian esitystä.

Sitten kun on selitetty käyttöarvo ja vaihtoarvo, esitetään tavara näiden molempien välittömänä ykseytenä, jollaisena se joutuu *vaihtoprosessiin*. Mitä ristiriitoja siinä ilmenee, se luettakoon sivuilta 20 ja 21. Huomautamme vain, että nämä ristiriidat eivät ole mielenkiintoisia ainoastaan teoreettiselta, abstraktilta kannalta, vaan että ne samalla kuvastavat välittömän vaihtosuhteen, yksinkertaisen vaihtokaupan luonteesta johtuvia vaikeuksia, niitä mahdottomuuksia, joihin tämä vaihdon ensimmäinen karkea muoto väistämättä törmää. Näiden mahdottomuuksien ratkaisuna on, että ominaisuus olla kaikkien muiden tavaroiden vaihtoarvon edustajana siirretään yhdelle erikoiselle tavaralle — *rahalle*. Rahaa eli yksinkertaista kiertokulkua tarkastellaan sitten toisessa luvussa: 1) rahaa *arvojen mittana*, minkä lisäksi tällöin määritellään lähemmin rahassa mitattu arvo, *hintaa*; 2) *kiertokulun välineenä* ja 3) näiden molempien määrittelyjen ykseytenä, *reaalisena rahana*, koko aineellisen porvarillisen rikkauten edustajana. Tähän päättyy asian esittely ensimmäisessä vihkossa, rahan muuttuminen pääomaksi jätetään toiseen vihkoon.

Näemme siis, että tätä menetelmää noudatettaessa loogisen kehittelyn ei tarvitse pysytellä puhtaasti abstraktilla alueella. Se tarvitsee päinvastoin historiallista havainnollistamista, jatkuvaa kosketusta todellisuuden kanssa. Siksi esitykseen onkin siroteltu mitä moninaisimpia esimerkkejä, nimittäin viittauksia niin todelliseen historialliseen asioiden kulkuun yhteiskunnallisen kehityksen eri asteella kuin taloustieteelliseen kirjallisuuteenkin. Näiden viittausten tarkoituksena on valaista alusta asti taloudellisten suhteiden selvien määritelmien kehitystä. Yksityisten enemmän tai vähemmän yksipuolisten tai sekavien käsityskantojen arvostelu on tällöin tullut oleellisesti esitetyksi jo itse loogisen kehityksen yhteydessä, ja se voidaan esittää lyhyesti.

Kolmannessa artikkelissa ryhdymme käsittelemään kirjan varsinaista taloustieteellistä sisältöä.

Kirjoittanut F. Engels
3.—16. elokuuta 1859

*Julkaistaan sanomalehden tekstin
mukaan*

*Julkaistu »Das Volk» lehdessä 14. ja 16.
n:oissa 6. ja 20. elokuuta 1859*

Suomennos saksasta